

Z myślą o Niepodległej

## Ks. Antoni Wolszlegier – krzewiciel świadomości politycznej



Rada Miejska w Pelplinie ogłosiła bieżący rok Rokiem Polski Niepodległej. Przypadająca w roku 2018 setna rocznica odzyskania przez naszą ojczyznę wolności motywuje do przypominania tej ważnej w naszych dziejach daty – 11 listopada 1918 r. Trzeba jednak przypomnieć, że na Pomorze Niepodległa dotarła razem z Błękitną Armią gen. Hallera ponad rok później. W Pelplinie żołnierze polscy byli witani 28 stycznia 1920 r. Będziemy na łamach „Informatora Pelplińskiego” przedstawiali biografie tych, którzy tutaj, na Pomorzu, na Kociewiu, w naszej małej ojczyźnie, w różny sposób działali na rzecz Niepodległej. Wśród nich było wielu duchownych. W obecnym numerze o jednym z nich, ks. Antonim Wolszlegierze.

Wybuch rewolucji listopadowej w 1918 r. w Niemczech oraz Powstanie Wielkopolskie wpłynęły na aktywność niepodległościową Pomorzan. Społeczeństwo polskie – mimo najróżniejszych prowokacji, prześladowań i gwałtów ze strony Grenzschutzu i Niemców – zachowało zimną krew i rozwagę, oczekując z utęsknieniem dnia wyzwolenia. W radach żołniersko-robotniczych, utworzonych w miastach Pomorza, po wybuchu rewolucji było wielu Polaków. Sytuacja była korzystna dla sprawy narodowej. Chociaż udział Polaków, w tym także duchowieństwa, w radach żołnierskich i robotniczych był podyktowany częstokroć przeświadczeniem rychlejszego wyzwolenia Pomorza i włączenia go w skład odradzającego się państwa polskiego, to nie mógł on ostatecznie – ze względu na ogólną przewagę elementu

niemieckiego w tychże radach – stanowić pełnej inspiracji działań narodowych. Tę rolę miały dopiero przejąć wyłącznie polskie Rady Ludowe. 12 listopada 1918 r. utworzono Komisariat Naczelnej Rady Ludowej. 3–5 grudnia 1918 r. zwołano w Poznaniu Sejm Dzielnicowy, na którym uchwalono, że powołana legalnie Naczelna Rada Ludowa obejmuje władzę zwierzchnią na terenach Wielkopolski, Śląska, Pomorza Gdańskiego oraz Warmii i Mazur. Ogółem wybrano 1398 posłów. Naczelna Rada Ludowa była zatem załącznikiem polskiego parlamentaryzmu po odzyskaniu niepodległości spod niemieckiego zaboru. Większość polskich rad ludowych utworzono podczas wieców ludności polskiej, organizowanych w listopadzie i grudniu 1918 r. niemal w każdej parafii pod przewodnictwem miejscowych duszpasterzy.

Na przełomie XIX i XX w. do najwybitniejszych działaczy narodowych i społecznych na Pomorzu należał ks. dr Antoni Wolszlegier. To on w dużej mierze przyczynił się do rozbudzenia i wzrostu świadomości narodowej Polaków w tej części kraju.

Ks. Antoni Wolszlegier urodził się 14 marca 1853 r. w Szenfeldzie (pow. Chojnice) w ziemiańskiej rodzinie Józefa i Patrycji z Deręgowskich. W czasie nauki w gimnazjum w Chojnicach był współzałożycielem tajnej organizacji filomackiej „Mickiewicz” (1870). Po uzyskaniu matury

w 1874 r. podjął studia uniwersyteckie kolejno we Wrocławiu, Innsbrucku, Monachium i Wurzburgu, gdzie obronił pracę doktorską z teologii. Po uzyskaniu w maju 1879 r. święceń kapłańskich powrócił na Pomorze.

Pracę duszpasterską rozpoczął w trudnych dla Kościoła, a szczególnie polskiego duchowieństwa zaboru pruskiego warunkach – w okresie Kulturkampf. Pracował w Kancelarii Biskupiej, administrował parafią w Czersku. W 1884 r. został dyrektorem Zakładu dla Księżych Emerytów w Zamartem.

Poza pracą duszpasterską wiele czasu poświęcał na czynną pracę społeczno-polityczną. Występował w obronie ludności polskiej na wiecach katolickich. Dał się poznać jako świetny mówca, słynął szczególnie z niedzielnych kazań, zabarwionych myślą narodową. Występował przeciwko marnotrawieniu i rozprasaniu narodowych sił.

Władze niemieckie, chcąc odsunąć młodego i energicznego księdza od politycznej sprawy polskiej, w 1892 r. przenieśli go do małego miasteczka Dąbrówno w powiecie ostródzkim. Jednak i tu włączył się on do polskiego ruchu narodowego na Mazurach i Warmii. Za tę działalność biskup warmiński oskarżył go o usiłowanie wprowadzenia rozdzwiewu między klerem a ludnością.

W czerwcu 1893 r. odbyły się wybory do parlamentu Rzeszy, które w okręgu olsztyńsko-reszelskim dały Antoniemu Wolszlegierowi mandat poselski. Było to pierwsze i zarazem ostatnie zwycięstwo Polaka w tym okręgu. W 1894 r. ks. dr Wolszlegier wygłosił przemówienie w „kwestii socjalnej” na II zjeździe przemysłowców polskich Prus Zachodnich w Pelplinie. Głosił wówczas: „Poza obowiązkami najbliższymi są dalsze, nie mniej ważne: tymi są obowiązki społeczne. Bo choćby

kto wypelniał najsumienniejsze obowiązki rodzinne, a nie troszczył się zupełnie o ogólne sprawy, mając możliwość i środki ku temu, ten byłby nieużytkiem społecznym, samolubem. Jak pracowitość w przeciwieństwie do lenistwa posiada wielką wagę, poucza nas o tym historia, która podaje, jak całe narody ginęły skutkiem zasklepienia się w sobie, lenistwa – a na odwrót, czynni, pracowici rozwijali się kosztem pierwszych”.

W 1900 r. przeniesiono go na probostwo do Pieniążkowa w powiecie kwidzińskim. Dzięki niemu Pieniążkowo stało się jednym z ośrodków polskiej pracy narodowej.

Ks. Wolszlegier doceniał znaczenie prasy polskiej w budzeniu świadomości narodowej w społeczeństwie polskim zaboru pruskiego. Położył ogromne zasługi dla rozwoju prasy polskiej na Pomorzu, Warmii i Mazurach. Finansował wydawnictwa „Gazety Toruńskiej”, „Gazety Olsztyńskiej”, „Gazety Gdańskiej”. Brał czynny udział w zakładaniu „Gazety Ludowa”. Posiadając znaczny majątek odziedziczony po rodzicach, a później jeszcze po braciach, przeznaczał gros środków na wydawnictwo polskiej prasy lokalnej. Sam prowadził bardzo skromny tryb życia. Przyczynił się do reorganizacji pelplińskiego wydawnictwa „Pielgrzym”. Był długoletnim prezesem Rady Nadzorczej Wydawnictwa i Banku Ludowego w Pelplinie.

Był osobą impulsywną, nieugiętą, niekiedy bezwzględny w przeprowadzaniu tego, co uważał za słuszne, a wobec przeciwników niezwykle cięty w słowie. Wszyscy – również i przeciwnicy – podziwiali jego siłę woli, rzutkość, uczciwość.

W okresie I wojny światowej Wolszlegier był jednym z głównych działaczy niepodległościowych w zaborze pruskim,



GRUPA CZŁONKÓW NACZELNEJ RADY LUDOWEJ WYBRANYCH PRZEZ POLSKI SEJM DZIELNICOWY; POZNAŃ, 5 GRUDNIA 1918 R. KS. ANTONI WOLSZLEGIER PIĄTY OD LEWEJ.